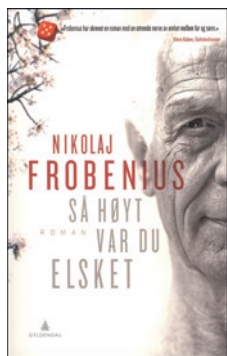

Om hjerneslag og aldring

Nikolaj Frobenius
Så høyt var du elsket
 316 s. Oslo: Gyldendal, 2012. Pris NOK 149
 ISBN 978-82-05-42322-0

Handlingen i denne romanen er lagt til 2008. Vi møter hovedpersonene Victor, 84 år, en tidligere allmennlege, og hans sønn Emil som er filmskaper. Fortellingen åpner med at Victor innlegges i sykehus og får påvist et hjerneslag. Han reinnlegges senere flere ganger og utskrives til hjemmet i stadig dårligere forfatning. Etter mye kamp tildeles han til slutt en permanent plass på sykehjem, der fortellingen avsluttes. Sønnen Emil har nok å stri med på egen hånd – en ikke så mange år gammel skilsmisse, et ikke altfor nært forhold til sine to prepubertale døtre, et «til og fra»-forhold til en blind filmprodusent (!) og stadig tvil om egne evner. Hans mor forsvant på reise i Bangladesh da han var åtte år gammel, noe som øyensynlig har medført en underliggende utrygghet. Han stiller imidlertid opp for sin far, i hvert fall så godt han kan.

Romanen kan leses på flere plan, og temaet om hvordan man som respektert yrkesaktiv gradvis taper intellektuelle evner og blir redusert, er tilbakevendende og vil være gjenkjennelig og dermed fengende for mange lesere. Beslektet er også vinklingen om hvordan avhengighetsforholdet mellom far og sønn endres når ens far langsomt mister evnen til å ta vare på seg selv. Det er også en bok om kjærlighet til sitt opphav – noe tittelen legger vekt på. Grunnen til at jeg fikk boken til anmeldelse er antakelig beskrivelsen av hvordan vi ser på eldre i dagens samfunn, og ikke minst hva slags behandling og omsorg de tilbys, eller skal vi si utsettes for, av vårt helsevesen.

Dette er en fortelling på flere plan og vil være interessant for mange pårørende til eldre som gjennomgår siste fase av livet. Vi vet at forfatteren selv har vært en av dem, selv om han har understreket at boken er fiksjon. Det siste finner jeg sannsynlig. Boken ble også ferdig på rekordtid, og han burde kanskje ha spandert litt ekstra tid for å kvalitetssikre medisinsk faglig informasjon. Da hadde man unngått slike feil som at Victors hjerneslag et sted blir omtalt som hjerneinfarkt og et annet sted som hjerneblødning. Og man hadde kanskje også fått skrevet om den, selv i disse nedskjæringstider, oppsiktsvekkende påstanden at det ikke var leger på vakt ved Ullevål sykehus. En annen episode jeg stusser over, er følgende: Victor er i begynnelsen av historien, før han får hjerneslag, sannsynligvis i ferd med å utvikle en demenssykdom, og han har flere forvirringsepisoder senere i forløpet. I en av disse episodene er han svært direkte overfor sin sønn og sier sin hjertens mening om sønnens arbeid. I denne «talen» uttrykker han seg meget velformulert, og jeg har litt vondt for å tro at en som er i startfasen av en demenssykdom, og går inn i en forvirringstilstand, kan uttale seg så velformulert. Men det er mulig jeg tar feil.

Victor (og Emil) får dårlig behandling av de fleste i helsevesenet med noen få unntak, bl.a. en brukbar fastlege og pleierne ved et rehabiliteringssenter. Ellers er alle, fra leger til ansatte på bestillerkontoret, fremstilt som uvennlige og uinteresserte. Flere har kun lojalitet til sine arbeidsplasser. Legene ved slagavdelingen på Ullevål beskrives som fjerne og uinteresserte. De lirer av seg noen latinske glosser til en måpende pårørende før de hastig forsvinner nedover gangen.

Møtene med kommunale tjenester er ikke beskrevet i mer positive vendinger. Men jeg vil dessverre tro at møtet med bestillerkon-

toret er gjenkjennelig for flere. Utsagn som «Mannen [hos sykehjemsetaten] kunne heller ikke se noen grunn til at de skulle klage på avgjørelsen [om plass på sykehjem]», «det blir bare mer papirarbeid på alle». Det er dessverre ikke første gang jeg hører, selv om det åpenbart er et behov for plass. Og Victors utsagn: «Den enheten [bestillerenheten] er opprettet utelukkende for å hindre eldre mennesker i å få tilgang til kommunens tjeneste» gjenspeiler den frustrasjon mange møter når de – til min store forbauselse – ikke får gehør på bestillerkontoret for sine behov.

Jeg ble aldri helt fanget av denne romanen, og én grunn er nok at Emil fremstilles som litt for hjelpeløs til at man klarer å identifisere seg med ham. Men hovedproblemet er at en skjønnlitterær bok om et medisinsk tema bør være noenlunde etterrettelig for at det skal vekke min begeistring.

Anne Brækhus
 Geriatrik/nevrologisk avdeling
 Oslo universitetssykehus, Ullevål

Fastlegen fra helvete

Herman Koch
Sommerhus med svømmebasseng
 309 s. Oslo: Pax Forlag, 2012. Pris NOK 349
 ISBN 978-82-530-3487-4

«Jeg er fastlege». Slik åpner forfatteren Herman Koch sin seneste roman *Sommerhus med svømmebasseng*. Boken er oversatt fra nederlandsk og utgitt på Pax. På omslaget lanseres den som en psykologisk thriller og en nervepirrende leseopplevelse. Jeg stusset da jeg så det. Hadde Pax forlatt prinsippet om ikke å utgi krim og kokebøker? Men, nei da. Dette er ingen krim i tradisjonell forstand, selv om den inneholder et «who's done it»-plott som ikke mange krimforfattere kunne skrudd bedre sammen.

Marc Scholler er en populær og velstående fastlege. Pasientene hans består for det meste av rike og berømte – og friske personer. Marc inviteres til premierer, boklanseringer og vernissasjer. Det ingen vet, er at Marc innerst inne nærer den dypeste forakt for sine pasienter. Han lar dem snakke, men hører ikke etter, og han undersøker dem bare når det fremstår som et krav. «Menneskekropper er ille nok med klær på», mener Marc. Den ultimate avsky vekkes når han må løfte svette hudfolder for å putte en hanskeledd finger inn i et kroppens hulrom. «At legen skal ta på dem, at han stikker en finger inn et eller annet sted». Marc lider seg gjennom konsultasjonene. «Tjuve minutter per pasient til å overbevise dem om at det ikke feiler dem noe som helst».

Vendepunktet kommer den dagen Marc får en ny pasient, den berømte skuespilleren Ralph Meier. Etter et kort bekjentskap blir Marc, kona hans og de to tenåringsdøtrene invitert til Frankrike der familien Meier har leid et sommerhus med svømmebasseng. I løpet av sommerferien skjer det noe som får skjebnesvangre konsekvenser. Og heretter får boken et thrilleraktig preg. Marc blir fastlegen fra helvete. En fastlege uten moralske skrupler, ute etter hevn, en hersker over liv og død. Han unnlater bevisst å stille en diagnose og lar pasienten lide en langsom og særdeles pinefull død.

Det er mye positivt å si om denne romanen. Først og fremst har den et skikkelig narrativt sug. Sjangermessig er det satire av beste kvalitet. Her er sviende samfunnskritikk og ekstreme etiske dilem-